

RU 11.1 Handlingsplan för miljöbelastande läkemedelssubstanser

Innehåll

Syfte och omfattning.....	1
Bakgrund.....	1
Handlingsplan för miljöbelastande läkemedelssubstanser.....	2
Aktiviteter för att genomföra handlingsplanen.....	2
Utredningslista	4
Dokumenthistorik.....	4
Referenser	4

Syfte och omfattning

Dokumentet beskriver de läkemedelssubstanser/-grupper som vid användning inom Region Uppsala bedöms vara miljöbelastande. Dokumentet berör samtliga vårdförvaltningar. Målet är att minska exponeringen till miljön av miljöbelastande substanser och dokumentet innehåller därför även aktiviteter för att minska användningen. Dokumentet uppdateras vid behov och antas av Läkemedelskommittén efter uppdatering.

Handlingsplanen grundas i ett mål i Region Uppsalas miljöprogram 2019-2022 och arbetas vidare med under Program för miljö- och hållbarhet 2023-2026. Dokumentet utarbetas av miljöenheten i samarbete med läkemedelsteamet på Hälso- och sjukvårdsavdelningen vid Regionkontoret (nedan läkemedelsteamet) och STRAMA (Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens). Handlingsplanen är antagen av läkemedelskommittén 2021-03-04 och är beaktad i dokumentet *Rekommenderade Läkemedel för vuxna* inom Region Uppsala. Handlingsplanen berör endast förskrivning och användning av läkemedel. Läkemedel i gasform är exkluderade i denna lista då de har en annorlunda miljöproblematik.

Bakgrund

Bakgrundsdocument om hur substanserna i handlingsplanen tagits fram finns på intranätet under Kunskapsbanken/Miljö/Läkemedel och miljö. En utökad utredningslista finns för substanser som bedöms ha en risk för miljöpåverkan men där forskningsstödet fortfarande inte är tillräckligt för att substansen, eller dess utbytesalternativ, kan vara med i handlingsplanen i dagsläget.

Handlingsplan för miljöbelastande läkemedelssubstanser

Följande läkemedelssubstanser/grupper bedöms som miljöbelastande inom Region Uppsala:

Substans /grupp	Mål med substansen/gruppen	Motivering	Alternativ
Diklofenak	att användning och förskrivning ska minska årligen.	Svårnedbrytbar i reningsverk och därför hittad i relativt höga halter i ytvatten (Fyrisån har högst halter diklofenak av alla studerade ytvatten i Sverige 2020). Påverkar bland annat fiskars njurar. Den substans som detekterats i högst halt i Stockholms dricksvatten.	Andra NSAID-preparat. Naproxen rekommenderas i Rekommenderade läkemedel för vuxna.
Fluoro-kinoloner	att användning och förskrivning ska minska årligen samt endast användas vid rätt indikation.	Extremt svårnedbrytbara i miljön vilket leder till stor risk för att driva på resistensutveckling. Väldigt höga halter i avloppsvatten från sjukhus.	Enligt rådande behandlingsrekommendationer från Strama samt "Empirisk antibiotikaterapi på Akademiska sjukhuset och Lasarettet i Enköping"
Etinyl-estradiol	att det ska finnas mer kunskap om substansens miljöpåverkan hos förskrivare och kunskap att erbjuda alternativ samt att 100% av överblivet läkemedel och läkemedelsinnehållande produkter ska avfallshanteras korrekt.	Förorenar ytvatten även vid väldigt låga halter. Påverkan på vattenlevande organismers fortplantning.	Säkerställa att verksamheten kasserar hormoninnehållande produkter enligt läkemedels-avfallsavsnittet i avfallshandboken Informera patienten om hur kassation ska ske.
Estradiol	att det ska finnas mer kunskap om substansens miljöpåverkan hos förskrivare och kunskap att erbjuda alternativ samt att 100% av överblivet läkemedel och läkemedelsinnehållande produkter ska avfallshanteras korrekt.	Förorenar ytvatten även vid väldigt låga halter. Påverkan på vattenlevande organismers fortplantning.	Säkerställa att verksamheten kasserar hormon-innehållande produkter enligt läkemedels-avfallsavsnittet i avfallshandboken Informera patienten om hur kassation ska ske.

Aktiviteter för att genomföra handlingsplanen

Följande aktiviteter är kopplade till genomförandet av handlingsplanen:

	Aktivitet	Ansvarig för genomförande
1	Utifrån förskrivnings- och försäljningsstatistik göra kommunikationsinsatser till berörda	Miljöenheten tillsammans med läkemedelsteamet
2	Skapa en sida på intranätet med tydlig bakgrundsinformation till handlingsplanen och statistik på förvaltningsnivå	Miljöenheten
3	Förbrukningsstatistik och fakta om läkemedel och miljö ska presenteras för, och diskuteras med, läkargrupper, läkemedelsansvarig läkare, läkarstudenter samt studenter på universitetskursen "Läkemedel och miljö 7,5hp".	Miljöenheten, STRAMA och läkemedelsteamet
4	Uppdatera statistikunderlag i SAS för substanserna i handlingsplanen och på utredningslista samt informera om att verksamheterna själva kan hitta statistik där	Miljöenheten tillsammans med läkemedelsteamet

	Aktivitet	Ansvarig för genomförande
5	Ärligen utvärdera om någon substans på Region Uppsalas utredningslista har tillräckligt med kunskapsunderlag att föras in i handlingsplanen eller avfärdas från utredningslistan	Miljöenheten med stöd av läkemedelskommittén
6	Stödja ökad användning av icke-farmakologisk behandling som till exempel stöd för hälsosamma levnadsvanor	Miljöenheten tillsammans med läkemedelsteamet och Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård Region Uppsala
7	Undersöka möjligheten till varning i journalsystemet då handlingsplanens substanser förskrivs	Miljöenheten med stöd av EPJ
8	Tillse att handlingsplanen fortsatt hanteras i samband med uppdatering av Rekommenderade läkemedel för vuxna.	Miljöenheten tillsammans med läkemedelskommittén
9	Handleda examensarbeten om miljöaspekter för substanser på utredningslistan för studenter på receptarie- eller apotekarprogrammet	Miljöenheten
10	För Diklofenak: informationsinsatser till andra utövare än förskrivare (exempelvis fysioterapeuter) gällande vilka egenvårdspreparat som rekommenderas och alternativ till läkemedelsbehandling som till exempel Fysisk aktivitet på recept	Miljöenheten tillsammans med läkemedelsteamet och Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård Region Uppsala
11	För fluorokinoloner: samarbeta med STRAMA vid informationsinsatser	Miljöenheten tillsammans med STRAMA
12	För hormoner: Informationsinsatser till förskrivare av hormoner om korrekt avfallshantering (att brännbara sopor inte kontrolleras på samma sätt som läkemedelsavfall och därmed riskerar läkemedelsrester läcka ut i miljön) och miljöbättre alternativ	Miljöenheten
13	Samverka med övriga regioner samt andra intressenter (exempelvis via Regioners nätverk för läkemedel och miljö, kunskapscentrum för läkemedel och miljö)	Miljöenheten

Utredningslista

Region Uppsalas utredningslista är substanser som troligtvis har en hög risk för miljöpåverkan men där kunskapsunderlaget fortfarande är för litet – antingen för substansen i sig eller för den substans som går att byta till. Följande substanser/grupper finns på utredningslistan:

- Felodipin
- Doxycyklin
- Levornogestrel
- SSRI/SNRI
- Bensodiazepiner

Bakgrundsdata till substansernas misstänkta negativa miljöeffekt presenteras i *Bakgrundsrapport ny handlingsplan för miljöbelastande läkemedelssubstanser 2020* som finns på Intranätet under Kunskapsbanken/Miljö/Läkemedel och miljö.

Observera att det ännu INTE finns tillräckliga bevis för att substanserna på utredningslistan har en negativ påverkan på miljön inom Region Uppsala!

Dokumenthistorik

Författare

Sofia Svebrant, miljöenheten Regionkontoret

Datum

2021-03-05

Referenser

Bakgrundsrapport ny handlingsplan för miljöbelastande läkemedelssubstanser 2020